

POLİS-HALK İLİŞKİLERİNİN ve POLİS İMAJININ İYİLEŞTİRİLMESİNDE EMNİYET TEŞKİLATINA ELEMAN ALIMININ ROLÜ

The Role of Police Recruitment in the Enhancement of Police-Public Relations and Police Image

Ali DİKİCİ*

Özet

Etkili bir polislik yapabilmek için en temel zorunluluklardan birisi polis-halk ilişkilerinin geliştirilmesi ve “iyi” polis imajının sağlanmasıdır. Modern polislik anlayışında halkın destek ve yardımını almadan polis örgütlerinin başarılı olamayacağı ilkesi benimsenmektedir. Polis ve halk arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulması için en elzem koşullardan birisi, her iki tarafın da buna istekli olmasıdır. Son yıllarda bu konudaki talep ve çabalarını ortaya koyan Türk emniyet teşkilatındaki en önemli açmazlardan birisi bu ilişkiyi kurup geliştirmesi beklenen elemanların teşkilata alımında yaşanmaktadır. Polisler iyi polis imajını iyileştirmeye istekli, topluma hizmet götürmeyi kendisine vazife bilecek elemanlar olmanın yanı sıra dürüst ve ahlâklı insanlar olmalıdır. Bu değer yargılarını taşıyan polis adayları seçilmeli, bu temel gereksinimlerden uzak adaylar daha işin başında reddedilmelidir. Böylece doğal olarak sonradan doğabilecek problemlerin önüne geçilebilecektir. Bu makalede sistemdeki mevcut olumsuzlukların üstesinden gelebilme ve iyileştirme için gerekli çözüm yolları tartışılmaktadır. Bu bağlamda, polisliğe başvuranların arasından en temel şart olarak gördüğümüz tarafsız, kendine güvenen, ruhi ve fiziki arızalardan uzak, dürüst ve yeterli eğitimi almış insanların seçilmesi tartışmanın temel noktasını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Polis, Polis-Halk İlişkileri, Polisin İmajı, Polisin Eğitim, Eleman Seçimi

Abstract

One of the essential requirements for efficient policing is the enhancement of police-public relations and the promotion of “good” police image. It is a common accepted principle in modern policing that no police organization will be succesful without public support and co-operation. One of the key elements to establish proper relations between police and public is the willingness of both parties

*Emniyet Amiri, Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü. E-mail: dikicali@yahoo.com

to collaborate in this process. Whilst the Turkish National Police Force has already displayed its requirements and achievements on this issue during recent years, it still faces a dilemma with regard to the recruitment process of new recruits. Police officers should promote a good police image, show a willingness to serve the community, be honest and have integrity. Police cadets should be recruited with these values in mind and candidates found lacking these basic qualities should be rejected at the outset. This should, of course, prevent problems occurring at a later stage. This paper discusses how to overcome existing shortfalls of the system and solutions to improve it. Within this context, the very basic requirement of a potential Police Officer's that they be, impartial, self-confident, free from physical and mental disabilities, honest and educationally qualified, constitutes the main discussion point in this paper.

Key Words: Police, Police-Public Relations, Police Image, Police Training, Recruitment

Giriş

Günümüzde Polis-Halk ilişkileri ve polisin imajı sürekli gündemde kalan ve iyileştirilmesi için devamlı çaba gerektiren olgular halini almıştır. Çağdaş yönetim ve çağdaş polislik, yakalanan suçlu ile değil; suç ve suçluların azaltılması ile suç önlemede halkın katılımının sağlanmasından geçmektedir (EGM, 1995a:2). Halkın, polisin işlerini kolaylaştırıcı bir katılımının sağlanması ise; halkla sağlıklı iletişim kurmaya yönelik olarak halkın beklentilerinin tespiti ve onların karşılanması ile ancak mümkün olabilecektir. Bunu ise, “duygularını kontrol edebilen, karşısındaki kişiye göre davranış biçimini anında seçebilen, uygulamalarının nedenini açıklayabilen, kurallara öncelikle kendisi uyan, kararlarını kesin fakat yumuşak bir dille ifade edebilen, kendisine güvenle yaklaşılabilir, adil, tarafsız, dürüst bir kişiliğe sahip” (EGM, 1995a:52) polisler yapabilecektir.

Türk halkı bahsedilen bu noktalarda polisi ne kadar yeterli buluyor? Günümüzde yapılan araştırmalar, halkın polislerin sempatik olmayan tutumları ve baştan savma davranışları ile hayal kırıklığına uğradıklarını ve bu konunun çözümüne yönelik olarak bir “iyi polis imajının” oluşturulması gerektiği konusundaki isteklerini ortaya koymuştur. 1995 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada tespit edilen bu sorun ve beklentiler şöyle sıralanmaktadır:

1- Vatandaş polise arzulanan düzeyde yardımcı olamıyor.

2- Vatandaş verilen hizmet "standart" olamıyor. Polisin gerek karakollarda gerekse toplumsal olaylarda müdahale esasları standart davranış kalıplarına uymuyor.

3- Karakol henüz çekici kılınmamış, vatandaş halen karakola gelmeye çekiniyor.

4- Vatandaş polise güveniyor ama aynı zamanda ondan korkuyor. Polis'in olumsuz davranışı vatandaşın korkusunu artırıyor.

5- Polis teşkilatı hakkında geçmişten kaynaklanan olumsuz izlenim henüz giderilmiş değil." (Barkan, 1995:11)

Bursa ilinde yapılan bir anketten benzer olumsuzluğun hala devam ettiği anlaşılmaktadır: Katılanların %44'ü polisin görevini yerine getirirken tarafsız olmadığını, %66.4'ü polisin halkla ilişkilerinin yetersiz olduğunu söylemişlerdir (Çelik, 2001:45).

Karşılaşılan bu sorunları gidermede en önemli adımlardan birisi, profesyonel manada tam yeterliliğe sahip polislerden oluşan bir polis örgütünün kurulmasıdır. Günümüzde polislik bir takım temel vasıflara sahip olmayan ve mesleğin getirdiği zorlukları göğüslemekten uzak insanların yapamayacağı profesyonel bir meslek haline gelmiştir. Bu nedenle belirli bir eğitim, kültür ve sosyal yapıdan uzak olarak yetişmiş insanları polislik mesleğine almak ve kısa bir eğitimden sonra bu insanlardan "iyi polis" olmalarını beklemek fazla iyimserlik olacaktır. Polislik için temel gereksinimlerden uzak insanları, kişiliklerinin oturduğu ve dünya görüşlerinin şekillendiği belirli yaşlardan sonra bu durumlarından soyutlayarak eğitip şekillendirmek çok zordur. Aralarında eğitsel, kültürel, sosyal, ekonomik uçurumlar olan polis-halk ikilisinin iletişim kurması, birbirlerine güven telkin etmesi ve beklentilere doyurucu oranda cevap vermesi beklenmemelidir.

Modern eğitim anlayışına göre önce amaç belirlenip sonra geriye dönüp o amaca ulaştırılacak sürecin plânlanması esastır. Polis eğitiminde bu esas göz önüne aldığımızda amacın polis-halk ilişkilerini geliştirip polisin imajını iyileştirecek 'iyi polis' yetiştirmek olduğunu ifade edebiliriz. Bunun en temel adımı ise iyi polis olabilecek insanların seçimidir. Bu çalışmada üzerinde durulacak husus, polisin halkla yaşadığı sorunları giderecek, iyi ve profesyonel polislerden oluşmuş bir polis teşkilatına kavuşmada ilk basamak olan personel seçiminde görülen aksaklıklar ve bunların giderilmesine yönelik öneriler olacaktır.

Adayların Nitelikleri ve Sosyo-Kültürel Yapıları

Emniyet teşkilatına eleman alımında dikkat edilecek önemli bir hususların başında adayların, eğitim, sosyal, kültürel, mesleki nitelikleri gelmektedir. Polisliğe başvuranların arzu edilen niteliklere sahip kişiler olmamaları, geçmişten günümüze devam eden bir sorun olmuştur. "Polise, ancak millet mekteplerinde okuyup yazmak öğrenebilen insanlar gelmekte idi. İlk tahsilliler bile, polis mesleğine, başka sahalarda iş bulamayacak kadar zayıf oldukları takdirde müracaat ederlerdi. Orta tahsilli memleket çocukları ise, polis mesleğini akıllarından bile geçirmezlerdi." (Alyot, 1947:655). Günümüzde de yapılan araştırma ve tespitlerde, polis memurlarının kaynağını dar gelirli ve iş bulamamış kitlelerin oluşturduğu görülmekte (EGM, 1995b), polislik mesleği, adeta mesleksiz ve işsiz kimselerin girebilecekleri bir istihdam deposu olarak görülmekte ve üniversiteyi kazanamayan gençler polisliğe müracaat ederek kısa ve kolay yoldan hayatlarını kazanmak istemektedirler (Fındıklı, 2001:105). Polis adaylarının polisliği meslek olarak seçmeleri üzerine yapılan araştırmalardan, bu tespiti destekleyici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin "neden polis oldukları" sorulan bazı polislerden alınan cevaplar şöyledir:

- Okulu bitirdikten sonra iş garantisi var/ Geleceğimi garanti altına almak için (Deniz, 1997; Sönmez, 2003:108)
- Yapacak başka bir iş bulamadım da ondan (Aktüel Dergisi, 1993:7).
- Maddi olanakları çok iyi olduğu için / Polislik forslu meslek olduğu için. (Dündar, 1978:30)

Geçmiş yıllarda Polis okulu öğrencileri arasında yapılan bir anketten çıkan ve bu iddiayı destekleyen benzer sonuçlara göre, adayların lise eğitimlerinden sonra öğrenimlerine uzun süre ara verdikleri ve polisliğe başvurmadan önce uzun yıllar iş aradıklarını ortaya koymaktadır. Örneğin erkek öğrencilerin %54.25'i liseden sonra öğrenimlerine en az altı yıl ara vermiştir (Deniz, 1997). Benzer şekilde polisliğin en son çare olarak seçilen bir meslek olup olmadığı sorulan öğrencilerden neredeyse yarıya yakını (%47.1) 'evet' cevabını vermişlerdir. Adayların %47.96'sının liseyi bitirme derecesi 'orta'dır (Deniz, 1997). "Polisin muhatapları olan kişiler, ahlâksız, hırsız, katil, asalak tipler olup, bu nevi iş ve kişilerle uğraşmak kimseye çekici gelmemektedir. Ancak polislik mesleğine girenler, işsizliğin büyük boyutlara vardığı ülkemizde, mesleğin prestijini düşünecek lükse sahip değildirlir. Bunlar için polislik bir ekmek kapısıdır" (Fındıklı, 2001:104). Oysa eğitim, sosyal ve kültürel yönlerden zayıf, polisliği kendisine ideal bir meslek olarak seçmeyen, sadece başka bir iş bulamadığı için polis olmaya karar vermiş insanların polis yapılması yanlıştır. Çünkü, toplumun düzenini sağlayacak, devletin otoritesini koruyacak, bireylere tarafsız davranacak kişilerin daha önce kendisini beğenmeyip iş vermeyen, onu küçük gören kişilere önyargılı bakmaması güçtür (İçelli, 1988:4).

Dolayısı ile iyi polisler yetiştirmek için önşart olarak gördüğümüz nitelikli insan seçimi konusunda handicap daha ilk başta kendini göstermektedir. Bu insanların gerek eğitimleri esnasında gerekse ileriki meslek yaşamlarında vazgeçilmez bir olgu olarak, sosyal ve kültürel açıdan olgunluk, toplumla kaynaşabilme, toplumun sahip olduğu değer yargılarına ters düşmeden onlarla gereken diyalogu kurabilme, kendine güvenme, muhatap olduğu insanlar karşısında ezilmeden ve aşağılık hissine kapılmadan, onlara önyargılı yaklaşımdan sorunlarına çözüm bulma gibi bir takım özellikleri taşımaları gerekmektedir. Bu özellikleri taşımayan ve polisliği en son çare olarak seçmiş insanlar, meslek yaşamlarında kendi haklarını arama medeni cesaretinden yoksun ve kendilerine uygulanan haksızlıklara boyun eğen, çektikleri mesleki sıkıntıların karşılığını yasal olmayan yollardan telafi etmeye kalkışan insanlar haline gelebilmektedir.

Geçmiş yıllarda polis okulu öğrencileri arasında yapılmış geniş katılımlı bir anketten elde edilen veriler, polis adayları ve aile yapıları hakkında önemli ip uçları vermektedir:

"Adayların baba mesleklerinin dağılımı şöyledir: %21.8'i memur veya memur emeklisi, %34'ü işçi veya işçi emeklisi, % 21.8'i çiftçi, %13.6'i diğer meslek sahipleridir. Adayların % 94.8'inin annesi ev hanımı, %3.5'i düşük ücretli memur/memur emeklisi veya işçi/işçi emeklisidir.

Adayların babalarının eğitim düzeyi: % 71.3'ü İlkokul mezunu, % 12'4'i Ortaokul mezunu, % 7.1'i Lise mezunu, %2.9'u Üniversite mezunudur. Katılımcıların dörtte üçünün annesi ilkökul mezunu olup, Ortaokul veya lise

mezunu annelerin oranı %4'te kalırken, üniversite mezunu annelerin oranı sadece %0.4'tür. Dolayısıyla, eğitim seviyesi yüksek olan ailelerin cazip bir meslek olarak görmedikleri anlaşılan polisliğe çocuklarını yönlendirmedikleri anlaşılmaktadır” (EGM, 1998).

2002-2003 Eğitim-Öğretim döneminde Elazığ Polis Meslek Yüksek Okulunda okuyan 325 adaya uygulanmış olan bir anket sonuçlarına göre, son dönemlerde de durumun fazla değişmediği, polis adaylarının büyük çoğunluğunun düşük sosyo-kültürel ve ekonomik tabandan geldiği anlaşılmaktadır (Sönmez, 2003:105). Ankete göre adayların babalarının %82'lik kesiminin memur, işçi, çiftçi veya emekli gibi görece düşük ücretle çalışan insanlar olduğu görülmüştür (Ayrıca bk. Cerrah, 1999:197 ve Deniz, 1997). Adayların sahip olduğu şahsi özellikleri geldikleri ailelerin özellikleriyle de paralellik arz etmektedir. Büyük çoğunluğu işçi, memur ve çiftçi gibi alt gelir gruplarından gelen polis adayları doğal olarak bu sınıfların değer yargılarını polis teşkilatına taşımaktadır (Cerrah, 1999:197). Bu nedenle polislik, bir orta sınıf mesleği olmaktan çıkıp, bir düşük gelirli mesleğine dönüşmektedir (Fındıklı, 2001:104).

Bu veriler, polis adaylarının kaynağının çoğu açıdan kaliteli aday seçimine elverişli olmadığı; ekonomik, eğitim ve kültür düzeyi açısından yetersiz olan bu kaynağın potansiyel kişilik ve psikolojik bozukluğu olan adayları emniyet teşkilatı içerisine kattığı gerçeğini de ifade etmektedir (Sevinç, 2001). Ayrıca bu verilere göre adayların büyük bir çoğunluğu köy, kasaba, ilçe gibi nüfusu fazla olmayan yerleşim birimlerinden gelmektedirler. Kırsal kesimden polislik mesleğine olan talebin, büyük yerleşim merkezlerine oranla oldukça yüksek olması, bir takım avantajların yanı sıra bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, bu adayların çoğunluğu mezuniyetlerinin ardından büyükşehirlerde istihdam edilmekte, bu durum ise adayın yeni çalışma ortamına uyum göstermesini zorlaştırmakta, kalabalık bir şehirde yaşamın ve görev yapmanın getirdiği zorluklarla başa çıkmakta zorlanmaktadır. Mesleğin getirdiği sıkıntılara bir de büyük şehirde yaşamın ağır maliyeti eklenince çoğu adayın ruh sağlığı kısa sürede bozulmakta ve medyada sıkça rastladığımız intihar, cinnet geçirip arkadaşını vurma gibi istenmeyen türden olaylar meydana gelmektedir. 11 Eylül 2003 tarihinde İstanbul'da yaşanan bir olay bunun çarpıcı bir örneğini teşkil ediyor. Reyhan Emre Şen adındaki 3 aylık polis memuru beraber görev yaptığı iki arkadaşını tabancasıyla vurarak öldürmüştür (Milliyet Gazetesi, 12 Ekim 2003). Teslim olduktan sonra 'Kokorecimin içine uyuşturucu koydular. Rüşvet alıyorlar. Beni de rüşvet almaya zorluyorlar. Bizi takip ediyorlar' gibi sözler sarf eden Şen götürüldüğü Asayiş Şube Müdürlüğünde nezarethanenin camına kafasını vurarak kırılmış ve yerden aldığı bir cam parçasıyla boğazını keserek intihar etmeye kalkmıştır. Yapılan duruşmada tanıklık yapan ablası Vicdan Şen, "Ailemizde depresif eğilimler var" demesi üzerine Mahkeme, Reyhan Emre Şen'i, akıl sağlığının yerinde olup olmadığını belirlenmesi için Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne sevk etmiştir (Hürriyet Gazetesi, 19 Aralık 2003).

Bütün bu nedenlerden dolayı, çok güç koşullarda görev yapacak olan ve halkla iyi ilişkiler kurmasını beklediğimiz polislerin, güçlü bir fizik, sağlam bir irade ve sinir sisteminin yanı sıra sosyal yaşantı ve yetiştiği çevre ve aile ortamı itibari ile de

sağlıklı bir yapıya sahip olması gerekir. Bu nedenle, ileriki bölümde üzerinde durulacak olan adayların ailelerinin psikolojik hastalık taşıma riski açısından incelenmesi gereğinin yanı sıra adayların aile yapıları, aile içi iletişim, sosyal yapısı, ekonomik durumu gibi hususların çok iyi incelenmesi gerekmektedir. Çünkü çoğu zaman adayların şahsi incelemesi yeterli olmamakta, ailesinin de her türlü yaşantısının incelenip araştırılması onun kişilik ve karakter yapısı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu nedenle adaylar hakkında yapılan soruşturma ve tahkikatlar baştan savma değil, çok detaylı ve ehil kişilerce yapılmalıdır. Tahkikatı yapılan kişi ve ailesi hakkında sadece bir kaç kişiye sormakla yeterli bilgi edinilemeyeceği açıktır. Şahsın ailesinde problemler, çevresinde adı kötüye çıkmış insanlar veya yasadışı işlerle uğraşan insanlar olup olmadığı, adayın yetiştirme yurtlarında büyüyüp büyümediği, boşanmış veya ayrı yaşayan anne-babanın çocukları olup olmadığı, eğitim geçmişi, komşuluk ilişkileri, tecrübe ve mesleki birikimi, çalıştığı işlerde insanlarla olan ilişkileri, askerlikteki durumu, para kazanma yolları, adli sicil kayıtları gibi hususlar çok iyi araştırılmalı ve titiz bir incelemeden sonra karar verilmelidir.

Aday tahkikatlarının sağlıklı olarak yapılması gereği EGM'nin 29.01.1996 gün ve 032679 sayılı genelgesi ile açıkça ortaya konmuştur;

"Adayların ikametgâhları itibarıyla mahallinde yapılması gerekli olan tahkikatların yeterli seviyede yapılmadığı, çoğunlukla adrese dahi gidilmediği, kişinin gıyabında tanzimi gereken tahkikat formlarının ise kendilerine doldurtulduğu, şube müdürlüklerince yapılan arşiv tetkiklerinde ise gerekli hassasiyetin gösterilmediği, B.B.T.İ.B'ce aday veya yakın akrabaları hakkında fiş tanzim edildiği belirtildiği halde, sebep teşkil eden suç ve sanık hakkında adli mercilerce yapılan takibat ile yargılama sonucunun takip edilmediği, mahkeme kararının temyizle dosyasına konulmadığı tesbit edilen noksanlıklar arasında bulunmaktadır." (EGM, 1996:3).

Bu noktaya kadar bahsedilen adayların geldikleri yer, kişilik ve çevre itibarıyla karşılaşılan olumsuzlukları gidermenin en temel yolu nitelik ve nicelik olarak, istenen seviyedeki insanların polisliğe başvurmasının sağlanmasıdır. Bu noktada yapılabilecek en yararlı uygulamaların başında, seviye yükselmesini sağlayacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gelmektedir. İngiltere gibi polisliğin saygın bir meslek olduğu ülkelerde, bu saygınlık polisin eğitim düzeyinin yüksek olması, çalışma şartlarının ve gelir durumunun iyi olmasından kaynaklanmaktadır (Fındıklı, 1993:48). Öyleyse ülkemizde polislik mesleğini cazip hale getirmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Teşkilat mensuplarının sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel imkanların artırılması; iyi reklam ve tanıtım kampanyalarının düzenlenmesi, bu tanıtımda medyanın yoğun olarak kullanılması; polise yeni bir imaj kazandırılması, orta öğretim kurumlarında teşkilatı tanıtıcı seminerler düzenlenmesi gibi bir çok etkinlik gerçekleştirilebilir. Ancak bu hususlar ayrı bir çalışmanın konusu olduğundan daha fazla detaya girmeden, üzerinde duracağımız önemli bir diğer nokta da polisliğe girişte yapılan yazılı sınavlar olacaktır.

Polis Meslek Yüksek Okullarına (PMYO) Giriş Sınavları

Test olarak yeterlilik ve yarışma sınavı şeklinde yapılmakta olan PMYO'ya giriş yazılı sınavı, adayların zekâ ve algılama yeteneklerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmalıdır. Sınavda adaylara sayısal (Matematik, Kimya, Biyoloji, Fizik) (35) ve sözel (Türkçe, Cumhuriyet Tarihi, Genel Tarih, Coğrafya, Sosyoloji) (65) olmak üzere toplam 100 soru sorulmaktadır. Bu konularda hazırlanan soruların adayların bilgi ve kültür seviyesini ölçmeye yönelik olarak kısmen faydalı olduğu kabul edilse de, profesyonel anlamda kişilik ve psikolojik testlerinin bulunmamasının eksikliği göze çarpmakta, bu ise onların meslek içerisinde olaylar karşısında takınacakları tavır, problemlere ve insanlara yaklaşım tarzı, problemlerin üstesinden gelebilme yetenekleri, dayanışma, algılama, kavrama ve sağlıklı karar verebilme yetenekleri gibi özelliklerini belirleyebilmek için yetersiz kalmaktadır.

Günümüzde başta ABD ve birçok Avrupa ülkesinde, polisliğe giriş sınavlarında, uzmanlar tarafından geliştirilen görsel, sözel ve yazılı materyallerle adayların nitelikleri ölçülebilmektedir. Örneğin Hollanda polis teşkilatında;

“Testler değişik aşamalardan oluşmakta, her aşama uzman personel tarafından objektif ölçülere göre uygulanmaktadır. Herhangi bir aşamayı geçemeyen aday bir sonraki aşamaya çağrılmamaktadır. İlk aşamada, adaylara yirmi dakikalık bir film izlettirilmekte, bilahare filme ait soruların bulunduğu soru kitapçığı dağıtılmaktadır. Böylece adayların dikkat, olayları sırasına göre takip edebilme, olaylar arasındaki sebep-sonuç ilişkisini kavrayabilme yetenekleri ölçülmektedir. İkinci aşamada, mülakat yapılmakta, adayların konuşma ve ifade yetenekleri ölçülmektedir. Mülakat komisyonu üyeleri bağımsız olarak ve birbirlerinden etkilenmeksizin her aday hakkındaki kanaatlerini yazmakta, bilahare başka bir komisyon bu değerlendirmelere göre karar vermektedir. Üçüncü aşamada, kas gücü ve zıplama gibi bedensel özellikler ile genel bilgi, zekâ ve psikolojik test uygulanmaktadır. Üç gün süren bu aşamanın birinci gününde testlere ait alıştırmalar yapılmakta, ikinci gününde testler uygulanmakta, son gününde ise teferruatlı psikolojik testlere yer verilmektedir. Son aşamadaki bu testlerde psikologlar adaylar ile direkt sözlü iletişim kurmakta ve adaylar hakkındaki son söz psikologlar tarafından söylenmektedir. Pasif karakterli veya insanlara yukarıdan bakan megaloman tipindeki kişiler polis olamamaktadır. Yine, tüm testleri olumlu sonuçlansa dahi daha önce başından çok kötü olay geçmiş, örneğin küçük yaşta gözleri önünde bir yakınının katline şahit olmuş bir adayın da polis olmasına müsaade edilmemektedir.” (Özgüler, 2001).

Bu çerçevede uygulanacak profesyonel sınav teknikleri ve adayın geçmişinin incelenmesiyle şu on beş önemli hususun tespit edilmesi hedeflenmelidir:

“Kendini ifade etme becerisi, problem çözme yeteneği, anlama-kavrama yeteneği, kritik durumda karar verme, gözlemlleme, sorunlarla başa çıkma, insanlarla ilgilenme ve yardımcı olma, başkalarıyla iletişim kurma, kendini yetiştirmeye istekli olma, görünüş, güvenilirlik, fiziki yeterlilik, dürüstlük,

motorlu araç kullanma, mahkemede şahitliği kabul edilecek karaktere sahip olma” (Sutterfield, 1986: 94-96).

Benzer şekilde Hollanda’da polis adaylarında aranan nitelikler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

“İyi iletişim ve kontak kurabilme yeteneği, bağımsız davranabilme ve öğrenebilme yeteneği, hissi olgunluk, sorumluluk, eleştirel düşünce ve kurallardan haberdar olma gibi mesleğin gerektirdiği genel niteliklere sahip olma, iyi konuşma, yazma ve ifade kabiliyetine sahip olma, fiziki zihni ve tıbbi olarak yeterli olma.” (Özgüler, 2001).

Geçmiş yıllarda polis okullarına başvuran adayların ÖSS puanlarına bakıldığında %80’inin ÖSS’de 129 puanın altında bir puan alırken, %64’ü üniversite imtihanını kazanamamış, bir kısmı da üniversite imtihanına bile girmemiş oldukları görülmektedir (Fındıklı, 2001:105). Bu açıdan PMYO’lara başvurabilmek için Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan üniversiteye giriş sınavlarında belirli bir taban puan alma şartı getirilmesi yerinde bir karar olmuştur. Bu sınav kesin bir kıstas olmamakla birlikte; belirli bir taban puanı tutturamayan adayın, bir çok hukuk kuralını öğrenip, özümleyerek, kıvrak bir zekâyla anında karar verebilecek, düzgün bir konuşma yeteneğine sahip, kısaca halkla iyi bir iletişim kurabilecek polisler olmasını beklemek fazla iyimserlik olacaktır. Böyle bir taban puan şartı aranmaksızın öğrenci kabul edildiği takdirde; üniversite giriş sınavlarında başarılı olamamış bir polis adayının, polis okulu mezuniyetinin ardından karşısına çıkacak bir üniversite öğrencisini -örneğin bir toplu gösteride- bilinçaltında oluşan ‘üniversiteyi kazanıp, nankörlük yapanlar paradigması’ ile onları cezalandırmaya kalkışması -cop sallaması- ihtimal dahilindedir.

Polis Adaylarının Kişilik, Zekâ ve Psikolojik İnceleme Testlerinden Geçirilmesi

Günümüzde birçok polis teşkilatında, eleman seçiminde psikolojik testler çok yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Örneğin ABD’de psikolojik yeterlilik polisliğe alınmada standart bir kriter teşkil etmekte ve aranan standarda sahip olmayanlar en başta reddedilmektedir (Sutterfield, 1986:8). Son yıllarda yapılan değişikliklerle Türk emniyet teşkilatında PMYO’ya alınacak adaylarda; tam ruh sağlığına sahip olma, geçmişinde ve halen hiçbir ruhsal rahatsızlık, intihar girişimi ve kişilik bozukluğu olmaması, aile üyelerinden hiçbirisinde ailesel ruhsal hastalık bulunmaması gibi şartlar aranmaktadır. Ancak, bu amaçla uygulanmaya başlanan test ve tetkikler, bazen adaylardaki mevcut veya potansiyel psikolojik rahatsızlıkları tespit etmekte yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, bu husus bir formalite olmaktan çıkarılıp, mutlaka özenli bir inceleme ve sağlıklı bir araştırmanın yapılması gerekmektedir. Emniyet teşkilatında silahlı görev yapacak personelin göreve alınmadan önce yapılacak soruşturulmasında adayın daha önce herhangi psikiyatri kliniğinde yatırılarak veya ayakta tedavi görmemiş olması; ilaçla - kesici - delici araçlarla veya başka bir şekilde intihar girişiminde bulunmamış olması; anne-baba ve kardeşlerinde akıl hastası veya intihar eden kimselerin olmaması; askerlik süresi içinde herhangi bir suçtan ceza

almamış, psikiyatri uzmanlarınca hava değişimi verilmemiş olması gibi hususlar büyük bir hassasiyetle tetkik edilmelidir.

Bu tür psikolojik ve şahsiyet testlerinden elde edilecek sonuçlar psikiyatrik yönden değerlendirilmeli, adaylar ayrıca zekâ testinden de geçirilmelidir. İstisnasız bütün adaylara bu test uygulanmalı, zekâ bölümü belli bir düzeyin altında olanlar mesleğe alınmamalıdır. Böylece, mesleğe yeni alınacak adayda zekâ kusuru olma ihtimali en alt seviyeye indirilebilecektir. Böylelikle seçilmiş kişiler yürürlükteki kanun ve yönetmeliklerle, mesleki diğer yöntem ve prensiplerle bilgilendirildiğinde emniyet teşkilatı bambaşka hüviyete kavuşacaktır.

Bu çerçevede EGM Sağlık Daire Başkanlığı'nca 1998 yılından itibaren polis okullarına alınan öğrencilerin tümüne uygulanmaya başlanan ve bir tür çok yönlü kişilik değerlendirmesi olan MMPI (*Minnesota Multiphasic Personality Inventory*) psikolojik testi, çok daha kapsamlı olarak uygulanmaya devam edilmeli, sadece polisliğe giriş sınavlarında değil; öğrenciler eğitime başladıktan sonra ve staj döneminde de bu incelemeler sürdürülmelidir. Aksi takdirde, okula girişte yapılan testlerde tespit edilemeyen ve psikolojik rahatsızlıklara eğilimi olan insanlarda, - yakın zamanlarda birçok polis okulunda örnekleri görüldüğü gibi- gerek eğitimleri esnasında* gerekse mezuniyetten az bir zaman sonra bu rahatsızlıkları kendini gösterecektir. Örneğin, 07 Aralık 2003 tarihinde İstanbul'da bir taksiyi gasp ettikten sonra girdiği benzin istasyonunda, 3 kişiyi rehin alan B. D. adlı 4 aylık bir polis memurunda, 'hezeyanlı bozukluk, paranoid, şizofrenik ve bipolar bozukluk' olduğu saptanmıştır. Memurun, babasının ve amcasının da daha önce şizofreni tedavisi gördüğü anlaşılmıştır (Akşam, 09 Aralık 2003). Bu nedenle bu tür adaylar öğrenci izleme formlarıyla birlikte değerlendirilerek gerektiğinde şüpheli öğrenciler Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı'na çağrılarak psikolojik görüşmeler ve testlerden geçirilmelidir. Değerlendirme sonuçlarına göre ruhsal yönden rahatsız olduğu düşünülen öğrenciler hastaneye sevk edilmeli, alınan sağlık kurulu raporu sonuçlarına göre gerekli işlemler yapılmalıdır. Polislik yapmaya elverişli kişilik ve ruh yapısına sahip olmayan insanlar daha işin başında tespit edilip teşkilattan uzaklaştırılmalıdır.

"ABD'de MMPI testinin yanısıra adayların temayüllerini, normal ve duygusal yoğunluğun yüksek olduğu durumlarda vereceği tepkiyi ölçmek üzere Rorschach Psychodiagnostic Ink Blot Test tekniği; adayın performansını ve davranışını etkileyen psikolojik rahatsızlıkları, şahsi yeterlilik ve özgüvenini, ailesi ve çevresi ile olan ilişkilerini değerlendirmeye yarayan House-Tree-Person Projecting Drawing Test (H-T-P) testi; adayın şahsiyetini çeşitli açılardan irdeleyerek, kendi kişiliklerini tanıma imkanı sağlayan Structured Interview Tekniği; normal insanlarda

* Bu konuda çarpıcı bir örnek 1995 yılında İstanbul Polis Eğitim Merkezi'nde düzenlenen "Komiser Yardımcılığına Yükselme Kursu"nda yaşanmış; polis memuru iken psikolojik bir rahatsızlık geçiren bir kursiyer, daha sonra imtihanları kazanarak anılan kursa iştirak etmiştir. Komiser yardımcısı olarak kadroya çıkmasına az bir zaman kala rahatsızlığı nükseden bu polis memuru 'şizofrenik bozukluk' teşhisi konularak teşkilattan ilişiği kesilmiştir.

dengeli davranış, kendine özgüven, kişilik yeterliliği, sosyalleşme, sorumluluk alma, kişilik karakteri, iş başarıma yeteneği gibi özellikleri ölçmeye yarayan The California Psychological Inventory (CPI) teknikleri kullanılmaktadır” (Sutterfield, 1986:8).

Bahsedilen bu ön inceleme emniyet teşkilatına eleman alınımında çok önemlidir. Çünkü polislik, doğası gereği zor ve meşakkatli bir görevdir ve insanların sinir sistemini ve ruh sağlığını bozan mesleklerin başında gelmektedir. Sinir sistemi sağlam olmayan, psikolojik bir takım bozukluklara eğilimi olan bir insan, ne özel hayatında ne de meslek hayatında başarılı olamaz. Bu nedenle emniyet teşkilatına eleman alınırken adaylar, diğer devlet memuru alınımından çok farklı ve daha detaylı bir psikolojik muayeneden geçirilmelidir.

Bu bağlamda, sadece polis adaylarının değil ailelerinin de ruh sağlığı ve sosyo-kültürel yapısı çok iyi mercek altına alınmalıdır. Bununla ilintili olarak, 1989 yılında basında yer alan bir haber çok çarpıcı bir örnek teşkil ediyor. Çanakkale'nin B. köyünde yaşayan M. A.'nın önce kahvecilik yapan oğlu sonrada polis olan iki oğlu sırayla intihar etmiştir. Babanın bu konudaki sözleri ise oldukça düşündürücüdür: “Ben de gençliğimde intihar etmeyi düşündüm, ancak bu düşünce aklıma geldikçe kan aldırır ve intihar etmekten vazgeçerdim.” (Hürriyet, 14 Aralık 1989:3). Bu babanın dördüncü oğlu da halen polislik yapmaktadır. Eğer yukarıdaki bahsettiğimiz muayene ve tetkikler uygulanmaya konulmuş olsaydı, bu tip intihara ve psikolojik rahatsızlığa temayülü olan, ailesinde irsî rahatsızlık bulunan ve genetik yapısında bu ihtimali barındıran insanlar teşkilata alınmayabilecekti.

Adaylarda yapılacak iyi bir muayene ile genetik, irsî olarak veya beyinde meydana gelmiş fiziksel bir tahribatın yol açabileceği psikolojik bozuklukların en başında önüne geçilmiş olunacaktır. Aksi takdirde medyada sıkça rastlanılan poliste intihar, insan hakları ihlali, cinnet geçirme gibi haberler gündemden düşmeyecektir. Konumuza uygunluğu açısından Ayhan Songar'ın tespitleri ise hayli ilginçtir;

“Bir insan yaşadığı sıkıntılı ortamdan, sarsıcı olaylardan, ekonomik problemlerden vs. dolayı kafayı bozmaz. Bilakis bu durumlar onda daha önceden var olan genetik veya fiziki bir takım bozuklukların ortaya çıkmasına neden olan faktörlerdir. Yani delilik denen şey dış sebeplerden, sıkılmaktan, üzülmekten olmaz. O bir beyin hastalığıdır ve kendine göre çeşitli sebepleri vardır. Yaşadığı sıkıntılar onda daha önceden var olan genetik veya fiziki bir takım bozuklukların ortaya çıkmasına neden olan faktörlerdir.” (Songar, 1997:3)

Eğer bu görüşü doğru olarak kabul edersek, meslek içerisinde intihar edenlerin veya bunalıma girenlerin çoğunluğunun mesleğe girmeden önce bu unsurlara genetik veya potansiyel olarak hazır oldukları sonucuna varırız ki, bu da enine boyuna tartışılması gereken ve polisin intiharı üzerine yapılan araştırmalarda göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Emniyet teşkilatındaki intihar olaylarının önlenmesi ile ilgili öneriler getiren merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve polis eğitim kurumlarının görüşleri incelendiğinde, getirilen çözüm önerilerinin yaklaşık %20'lik

bölümünü polis adayları seçilirken psikolojik testlerin yetkili uzmanlarca uygulanması ve davranış bozukluğu olan kişilerin önceden tespit edilerek mesleğe alınmaması ve mevcut psikolojik sorunu olan personelin sorunlarının tespit edilerek çözümlenmesi gerektiği yönünde olduğu görülmektedir (EGM, 2000:86).

“Eline tabanca vereceğimiz bu insanların çok daha ayrıntılı bir sağlık muayenesinden geçirilmeleri lazım. Özellikle de çok sağlıklı bir psikonörotik muayene şart. Günde 100’den fazla hastanın muayene edildiği bir devlet hastanesinde doktorlar polis adaylarına fazla zaman ayıramıyor, bu nedenle polis örgütü için özel bir hastane kurulmasında çok büyük yarar vardır” (İçelli, 1988:4).

Bu inceleme ve tetkikler sadece polisliğe girişte ve öğrenim sırasında değil tüm meslek yaşamı boyunca devam ettirilmelidir. İllerde kurulacak “Moral Destek Birimleri” vasıtasıyla polislere mesleğin her aşamasında psikolojik destek ve yardım sağlanmalıdır. Sivil yaşamdan soyutlanmış olma sonucu toplumdan ve toplumda zaman içerisinde meydana gelen değişikliklerden haberdar olamama ve kendini bu değişikliklere adapte etme güçlüğü, pek çok polis memurunun karşı karşıya kaldığı bir durumdur (Çağlar, 2001:121). Bu nedenle oluşturulacak destek birimlerinde polisler belirli aralıklarla kontrolden geçirilmeli, görev başında farklı davranışlar sergileyen polisler, derhal bu birimlere gönderilerek gerekli psikolojik ve moral destek verilmelidir.

Polisin Değişen İmajı ve Askerlik Sorunu

1990’lı yılların başında yönetmelikte yapılan bir değişiklikle askerliğini yapmayan adaylara da polis okullarına girme yolu açılmış ve binlerce askerliğini yapmayan aday polis olarak mezun olmuşlardır. Bu sayede liseden yeni mezun olmuş ve polisliği bir meslek olarak seçmeye karar vermiş genç adaylar, emniyet teşkilatına bir ivme kazandırmış ve halkımızın teşkilat mensuplarımıza bakışını büyük oranda etkilemiştir. 1995 yılında yapılan bir anketten¹ halkımızın o yıllarda yetişen polislerle karşı sempatiyle baktığı, onlarla daha iyi diyalog kurabildiğini ve en önemlisi kendilerine daha kibar ve anlayışlı davrandıkları sonucu çıkmıştır. Polisteki bu olumlu imaj değişiminin temelinde çok çeşitli sebepler olmakla birlikte, üzerinde duracağımız faktör, askerliğini yapmayanların polisliğe alınması olmuştur. Ancak o yıllarda artış gösteren toplumsal olaylarda polis, özellikle Çevik Kuvvet elemanları şiddetli eleştirilere uğramış, yetkililer tarafından da polisin bu olaylarda kaba davranmasının ve olayları kontrol etmede zorlanmasının başlıca sebebi olarak da askerliğini yapmamaları gösterilmiştir. Bazı teşkilat mensupları da "askerliğini yapmayan adaylarda disiplin ve mesleki formasyonun yeterli ölçüde kazandırılmadığı ve intibak güçlüğü'nün bulunduğu"nu ileri sürerek askerliğini

¹ 27-29 Mart 1995 tarihleri arasında Ankara’da gerçekleştirilen Polis-Halk İşbirliği sempozyumuna, Erzurum Polis Okulu Müdürlüğü’nce sunulan bir bildiriye yer alan ve 4353 kişi üzerinde gerçekleştirilen Polis-Halk İlişkileri Araştırma anketi. Okul öğrencilerinin Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde gerçekleştirdiği bu ankette, halkın %68’i son yıllarda yetişen polislerin "eskilere göre daha insancıl davrandıklarını" söylemişlerdir (Erzurum Polis Okulu Müdürlüğü, 1995:4).

yapmayanların polis okullarına kabul edilmemesini talep etmişlerdir (EGM,1995b:3). Daha sonraki yıllarda askerliğini yapmayan polislerin büyük oranlara ulaşması, yığılmalara ve yetişmiş iş gücü ve eleman kaybına yolaçması üzerine, askerliğini yapmayanlara polis olma yolları tekrar kapatılmıştır.

2001 yılından itibaren polis okullarının iki yıllık polis meslek yüksek okullarına dönüştürülmesiyle müracaatlarda askerlik yapma şartı tekrar kaldırılmıştır. Bunun sonucu olarak ülkede mevcut iş imkanlarının iyice azalması gibi faktörlerin de etkisiyle polisliğe başvuran adayların sayısının arttığı ve dolayısıyla kazanan adayların eğitim seviyelerinin gittikçe yükseldiği gözlenmiştir. Bu ise, halkımızın son zamanlarda polise bakışını olumlu yönde etkileyebilecektir. Çoğu kişi tarafından sık sık dile getirilen 'başka hiç bir iş bulamadığı ve beceremediği için mecburen polisliğe başvurdu' sendromunu aşmanın en güzel yollarından birisi, askerliğini yapmayanların polisliğe alınmasıdır. Çünkü, iş konusunda bütün yolları deneyip başarılı olamamış, bu arada vakti geldiğinden mecburen askerliğini de yapmış adaylar yerine; liseden yeni mezun olmuş, idealist duygular taşıyan, nisbeten polisliği bir meslek olarak benimseyip gönül rahatlığıyla teşkilata katılan gençlerin alınması daha akılcıdır.

Polisliğe başvuran adaylarda askerlik şartı arandığı dönemlerde başvuruların oldukça az olduğu, bu şartın aranmadığı dönemlerde ise ciddi bir artışın olduğu gözlenmiştir. Başvuran aday sayısının çok olması daha kaliteli insan seçmek için bir avantaj teşkil ederken, askerliğini yapmış olma şartından dolayı başvuran sayısında hızlı bir düşüş olmuş ve bu nedenle istenen seviyede aday seçme alanı büyük ölçüde daralmıştır. Sayının azlığı, kaliteli insan seçiminde önemli bir engel teşkil etmekte ve tespit edilen kontenjanı doldurabilmek için sınırlı sayıdaki adayların arasından bazen yeterli nitelikte olmayan insanlar 'mecburen' seçilmektedir. Geçmiş yıllarda, örneğin 1994 yılında polis okulu giriş sınavlarına 5.972 askerliğini yapmış, 52.403 askerliğini yapmamış aday katılırken, 1997 yılında yapılan sınavlara sadece askerliğini yapanların başvurabilmesinden dolayı yaklaşık 16,602 kişi başvurmuş, bunların 10.500 tanesi de polis okullarına alınmıştır (Aytaç, 1997:12-15). Bu açıdan, 2002-2003 Eğitim-Öğretim yılında Türkiye genelinde PMYO'lara yaklaşık olarak 88.000 kişinin müracaat etmesiyle, göreceli olarak daha kaliteli kişilerin polislik mesleğine alınması söz konusu olmuştur. Bu iddiaya bir başka çarpıcı örnek polis okullarının PMYO'ya dönüştürülmesinden sonra yaşanmıştır. 2001-2002 Eğitim-öğretim döneminde PMYO'lara yönetmeliğin uygulanmasındaki bir gecikmeden dolayı sadece askerliğini yapan adaylar başvurabilişti. Bu dönemde hem başvuru sayısı az olmuş hem de yapılan yazılı sınavda taban puan 42'ye kadar çekilmişti. Oysa ertesi yıl yönetmelik gereği askerliğini yapmayanlara da başvuru yolu açılınca yapılan başvuru sayısında gözle görülür bir artış olmuş ve yazılı sınavda taban puan 64 olarak tespit edilmiştir.

Birçok polis amiri, askerliğini yapmamış polislerin disiplin yönünden zayıf olduğunu kabul etmekle birlikte, onların anlama, uygulama, atılganlık, yeniliklere açık olma, daha iyi insani ilişkiler kurma ve halka daha kibar davranma konusunda daha iyi bir seviyede olduğunda hemfikirdir. Bir eksiklik olarak görülen disipline daha az riayet ettikleri savına da daha farklı çözüm yolları bulunabilir. Yoksa askeri

bir disiplin altında kendi inisiyatifi kullanmaktan çok, emir-komuta ile hareket etmeye alışmış insanları, sadece kolay disipline ediliyor savıyla tercih etmek, kısmî bir takım getirilerin yanında daha önemli kazançlardan fedakârlık etmek olacaktır.

Teşkilata polis memuru alımında askerliğini yapmış olma şartının getirilmesinin getirdiği bir diğer sakınca ise yaş ve emeklilik konusunda ortaya çıkmaktadır. 2002-2003 eğitim-öğretim yılında PMYO'larda öğrenim gören ikinci sınıfların yaş ortalaması birinci sınıflara göre çok yüksektir. Bunun sebebi, ikinci sınıfların müracaatı zamanında (2001-2002 eğitim-öğretim yılı) adaylardan sadece askerliğini yapmış olanların başvurabilmesi ve yaş sınırının 27 olmasıdır. Daha sonra yapılan düzenleme ile askerlik yapma şartı kaldırılmış ve müracaat esnasındaki üst yaş sınırı aşağıya çekilmiştir. Birinci sınıfların yaş ortalaması 19-22 arasında yoğunlaşırken; ikinci sınıftaki öğrencilerin yaş ortalaması 23-26 yaşları arasında yoğunluk kazanmaktadır (Sönmez, 2003:106). Böylelikle, askerlik şartı arandığında adaylar iş arama çabaları ve askerlikte harcadığı süreler neticesinde, mesleğe en az beş sene geç intisap etmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da teşkilatta yaşlı, süresi dolmadığı için emekli olamayan bir polisler grubu belirmektedir. Oysa polislik gibi sürekli yenilenme ve dinamizm gerektiren bir meslekte ve imaj kaygısının ön plana çıktığı günümüz dünyasında, bunun çok hoş olmayan bir durum ortaya çıkardığı bir gerçektir.

Birçok platformda dile getirilen yeni mezunlarda görülen eksiklik ve aksaklıkları, halkla iyi ilişkiler kurmada gösterdikleri başarısızlıkları ve özellikle askerliğini yapmamış polislerde var olduğu iddia edilen disiplinsizlik ve saygısızlık gibi olumsuzlukları bertaraf edebilmek için PMYO'ların iki yıla çıkarılması bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Böylelikle polise daha uzun vadede daha plânlı ve tespit edilen eksiklikleri giderici bir eğitim verme fırsatı yakalanmıştır. Ayrıca askerliğini yapmayan polis adaylarına bu uzun süreli eğitimde istenilen disiplin ve eğitim kazandırılabilir.

Polis Adaylarının Kalıplaşmış Sosyo-Kültürel Yapılarının ve Değer Yargılarının Değiştirilmesi

Adaylarda askerlik şartı aranmasının bir diğer dezavantajı yaşları arttıkça onların kişilik özelliklerinin şekillenmesi ve olumlu bir yönde eğitilmesinin gittikçe zorlaşmasıdır. Liseden yeni mezun olmuş 18-19 yaşındaki bir adayın eğitilmesi ve teşkilatın öngördüğü yönde yetiştirilmesi ve mesleki normların kazandırılması daha kolay olmaktadır. Oysa 26-27 yaşına gelmiş bir insanın o yaşa kadar kalıplaştırdığı sosyo-kültürel yapısının ve pekişmiş değer yargılarının değiştirilmesi neredeyse imkânsız hale gelmekte ya da bunun yapılması daha genç olanlara göre göreceli olarak çok daha zor olmaktadır.

Emniyet teşkilatında, arzulanan polis-halk ilişkisinin tesis edilmesi için polis eğitiminin öneminin kavranmış olması, sevindirici bir gelişmedir. Ancak sadece kaliteli bir eğitimin yeterli olmadığı, bundan önce ilk adımın polisliğe kaliteli insan seçimi olduğu konusunda İngilizlerin 1962'de ortaya koydukları bir tespit şöyledir:

"Hiç bir eğitim, olgunlaşmamış insanların ileride meslek içerisinde gösterecekleri kaba davranışlardan doğacak şikayetleri ortadan kaldıramaz. Bu tip şikayetlerin önüne geçmenin en güzel yolu, iyi polislik yapabilecek, yeterli kalite ölçülerine sahip insanların polisliğe alınmasıdır. Bu ise giriş imtihanları esnasındaki güvenilirlik, liderlik özelliği ve disipline göre belirlenebilir" (Royal Commission on the Police, 1962:107).

Yine aynı raporun devamında "Seçilmiş insanların polisliğe alınması, polis-halk ilişkilerinin geliştirilmesinde büyük öneme sahiptir. Bunlar daha iyi polislik yapıp problemleri çözebilirler, böylece evlerinde ve iş yerlerinde daha iyi bir polis portresi çizebilirler. Ve polisin kötü imajını silebilirler" (1962:107) tespiti yer almaktadır. Bundan dolayı İngiltere'de polisler ciddi bir sınavdan geçirilmekte, bazen bir şahsın mülakatı 1.5-2 gün sürebilmektedir. Staj eğitiminde adaylar uzun ve titiz bir takibe alınmakta, yetersiz görülenler polis olma hakkını kaybetmektedirler (The Police Service in Britain, 1969:24).

Yine gazeteci Yavuz Gökmen'in sözleri aynı tespiti işaret ediyor:

"Polis'in sayısının az olduğu söyleniyor, her sokaktan çevirdiğiniz adamı polis yapıyorsanız onların yanlış yapmalarını engellemeniz zordur. Önemli olan, polis olacak adamın bir takım özel yetenekleri, ruhsal ve psikolojik özellikleri olmalıdır. Yani polis iyi yürekli olmak zorunda, iyi ruhlu olmak durumunda ve bu işi sırf polis olayım, belime silah takayım diye değil; halkıma hizmet edeyim diye yapmak zorunda." (Gökmen, 1996:14-15).

Bu konuda benzer bir tespit de eski Emniyet Genel Müdürü Turan Genç tarafından yapılmıştır: "Polis toplum içinden en az lise mezunu olan ve belli yöntemlerle seçilen kişidir. Bu seçme işi, iyi yapılırsa, polis, kendinden beklenmeyen olumsuz davranışlardan sıyrılabilir." (Genç, 1995:70). Genç, polisin başarısında en büyük etken olan halkla bütünleşmesinde en birinci şart olarak, polisin dürüst olmasını saymaktadır (1995:69). Oysa yapısı ve doğası gereği "iyi polis" olma vasıflarına sahip olmayan adaylara, polis okullarında verilecek en mükemmel eğitim bile onlara bu özelliği kazandırmak için yeterli olmayacak, dolayısıyla birinci engel burada ortaya çıkacaktır.

Erzurum Polis Okulu Müdürlüğü'nce gerçekleştirilen ankette ortaya çıkan tablo, bu konuya ışık tutması açısından hayli ilginç: Halkımızın %44'ü polisin kötü alışkanlıklarının olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir (Erzurum Polis Okulu Müdürlüğü, 1995:5). Nerdeyse yarıya yaklaşan bu oran polisimizin imajının kamuoyunda çok fazla olumlu olmadığını göstermektedir. Bu alışkanlıkların neler olduğu sorusuna en çok alkol, sonra sırasıyla kadın, kumar, rüşvet ve hepsi gelmektedir. Bu tür olumsuzluklarla mücadele etmesi beklenen polisimizin aynı olumsuzluğu kendi bünyesinde taşıması, teşkilatımızı imajını sarsan en büyük faktörlerin başında gelmektedir. Teşkilata katılmadan önce bahsi geçen menfi özellikleri kendisinde barındıran adayları, PMYO'da verilen kısa eğitimle bu huylarından vazgeçirip 'iyi polisler' haline getirmek çok zordur. Çünkü; polis eğitim kurumlarında verilen rol yapma tarzındaki eğitimlerle ve seminerlerle, görevli şahıslar davranış bakımından pek değiştirilememektedirler (Abanoz, 1995:148).

Onun yerine baştan beri ısrarla vurgulanan, eleman alımında çok daha seçici davranılması ve polisliği temsil etme yeteneğine sahip olmayanların en baştan emniyet teşkilatına alınmaması en kestirme çözüm olacaktır.

Madalyonun Diğer Yüzü: Polisin Muhatabı Vatandaşlar

Buraya kadar, özlenen iyi bir polis-halk ilişkisinin kurulabilmesi için en önemli ve birinci basamak olarak gördüğümüz emniyet teşkilatına eleman alımı konusunda bazı tespit ve öneriler sıralandı. Kuşkusuz belirlenen vasıflarda kaliteli elemanların alınmasıyla sorunun temelinden halledilmesi mümkün gözükmemektedir. Asıl bundan sonra önemli olan bu insanların yetiştirilmesidir. Polisin eğitimi ayrıca incelenmesi gereken husus olduğundan, detaya girmeden vurgulanması gereken bir başka konu ise, iyi bir polis-halk ilişkisinde madalyonun öteki yüzü, yani halkın eğitimidir. Çok kaliteli insanların seçilip iyi bir eğitimden sonra polis yapılması hedeflenen iyi bir polis-halk ilişkisinin kurulmasına yetecek midir? Halkımıza da aynı seviyede bir eğitim kazandırılmadığı ve onların da gerekli olgunluğu sergilemediği sürece bu soruya olumlu bir cevap vermek mümkün gözükmemektedir.

Bugün, iyi bir polis-halk diyalogunun kurulduğu ve halkın polise yardımcı olduğu örnek ülke olarak gösterilen İngiltere’de, halk bu yardımı ve bu desteği verecek bilinç ve olgunluktadır. Son yıllarda başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok Batı ülkelerinde uygulanan “Community Policing-Toplum Destekli Polislik”, bu desteği sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir sistem olup, kısaca “halkın suçların azaltılması, önlenmesi ve suçluların yakalanmasında etkin bir şekilde rol alması, polis ve toplumun sürekli bir işbirliği içerisinde bulunması olarak” tarif edilebilir (OSCE-Lesson Plans, 2002:3). Batı ülkelerinde bu uygulama sayesinde suç önleme konusunda büyük aşamalar kaydedilip, korku ve şiddete değil, saygı ve güvene dayanan bir polislik anlayışıyla halka hizmet götürülürken, ülkemize özgü tuhafıklar da her gün yaşanmaya devam etmektedir. İsviçre’de vatandaş polislik yapar, yanlışlıklara karşı çıkar, bizde vatandaş vazifesini yapan polise karşı çıkar (İnan, 1993:132).

Polis ile halkın sürekli bir iletişim ve etkileşim içerisinde bulunduğu, halkın polise, polisin de halka göre şekil aldığı dikkate alındığında, bu nokta gözardı edilmemesi gereken önemli bir husustur. Toplumun polise bakışı, polis ile ilişkilerindeki üslubu ve polisten beklentileri de polisi etkileyen ve yönlendiren faktörlerdendir. Diğer bir anlatımla polis bazı durumlarda vatandaşın beklentilerine göre kendisini şekillendirmektedir (Cerrah ve Semiz, 2001:224). Bir ülkenin sosyo-kültürel yapısı, o ülkenin kamu görevlilerinin halka karşı daha adaletli ve insan haklarına saygılı davranmasını etkileyen önemli faktörlerdir (Abanoz, 1995:148). Ancak halkımızın polisten beklentisi bazen tuhaf bir ikilem sergilemektedir. İnsanlar polisin merhametli olmasını değil, korku ve itaat yayan sert bir imaja sahip olmasını istemekte, dolayısıyla, yaptıklarından hoşlanmadıklarında polisin kendilerini dövmesini neredeyse normal karşılamaktadır (Kinzer, 2001:196).

Küçüklüğünden beri, ilkokul sıralarından başlamak üzere ailesinden, arkadaşlarından, komutanından dayak yiyerek yetiştirilmiş bir milletin içinden çıkan

bir ferde, kısa bir eğitimden sonra resmi üniformayı giydirip beline silah taktığımızda, karşısına gelen insanlara sert, kaba ve bazen de dayak atarak karşılık vermesi sürpriz sayılmamalıdır. Çünkü; Guatemala gibi geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde, halka kaba davranan polisler, geçmişte aile ve toplum içi yaşadığı olumsuzlukların etkisiyle hareket etmektedirler (Abanoz, 1995:148). Böyle olumsuz bir yetişme sürecini yaşayan bir şahıs, şuuraltına yerleşmiş ezilmişlik psikolojisiyle, karşısına gelen bir insandan -bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde- bu ezilmişliğin intikamını almaya kalkması mümkündür. Yetiştigi sosyal çevre itibariyle özgüvenden, sağlam bir kişilik yapısından ve iyi meziyetlerden mahrum bir kişi, polis olduğu zaman bu komplekslerini tatmin etmek isteyecek, üzerine giydiği resmi üniformada bunu gerçekleştirmek için onun büyük yardımcısı olacaktır. Aynı sosyal, kültürel ve eğitim sürecinden geçmiş vatandaşın da bunu normal karşılaması şiddet döngüsünün kırılmasını engelleyecektir.

Yaşadıkları toplumun içinden kopup gelmiş insanlar olan polisler, o toplumun mikro plânda bir modelini teşkil etmektedir. Dolayısıyla, polisin yetersizliğinden ve eğitimsizliğinden yakınanların, halk bazında da bu öz eleştiriye yapması gerekmektedir. Fertleri arızalı toplumlardan sağlıklı kurumların çıkması beklenmemelidir. İstanbul'da 2002-2003 Öğretim yılında bir ilkokulda yapılan sağlık taramasında, öğrencilerin %53'ünde psikolojik sorunlar saptanmıştır (Radikal Gazetesi, 31 Ekim 2003). Şayet orta öğretim kurumlarında bedenlen-ruhen sağlıklı ve kaliteli insanlar yetişir ve bunlar polisliğe başvurur ise daha profesyonel polislerden oluşan bir polis teşkilatının kurulması mümkün olabilecektir. Yoksa edinilmiş ve kökleşmiş birtakım alışkanlıkların sonradan değiştirilmesi, yaşadığı topluma göre şekil alıp yetişmiş bir kişinin, yeni bir kişilik kazanıp hedeflenen polisler haline gelmesi zor gözükmektedir.

Sonuç

Türk polis teşkilatı, üzerine düşen zor görevleri yapmaya çalışırken, çağın getirdiği gelişme ve değişimlere ayak uydurmak için önemli atılımlar yapmaktadır. Ancak polisin bu çabalarını topluma yeterince aksettirememesi, toplumla polis arasında uçurumlar oluşmasına ve polis imajının zedelenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle polis teşkilatı özverili çalışmalarını halkımıza anlatarak kendi tanıtımını yapmalı, daha sonra bilimsel veriler ışığında çalışmalar yaparak "nasıl göründüğünü" saptamalıdır (Sezer ve Kul, 2002:8).

Sağlıklı bir polis-halk ilişkisinin kurulması ve polisin imajının düzeltilmesi için gerekli adımlardan olan birisi olan bu çabalar yeterli değildir. Dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir husus teşkilat mensuplarının bu değişim ve hedeflere uygun hale getirilmesi, arzulanan kalitede polislerden müteşekkil bir teşkilatın oluşturulmasıdır. Bu makalede detaylı olarak irdelenen ve en temel adım olan polisin seçimi, böyle bir teşkilatın oluşturulmasında göz ardı edilmemesi gereken ve hedefe ulaşmanın ivedilik arz eden önemli bir boyutudur.

Bu amaçla; her biri uzman olan çalışanları ile, insan kaynaklarını, mesleğin standartlarına ve bilimsel esaslara göre seçmek üzere ayrı bir “Polis Seçme Merkezi” oluşturulmalıdır (Özgüler, 2001). Böylece,

Mevcut uygulamada birkaç hafta ile sınırlandırılan polis adaylarının seçimi işlemi, tüm yıl içerisinde yayılarak sadece bu merkez tarafından yürütüldüğü taktirde profesyonel bir anlayışla seçim yapılmış olacaktır. Diğer analiz ve ölçeklendirme çalışmaları ile birlikte merkez uzmanlarınca yapılacak çalışmalar ile isabetli aday seçimi sağlanmış, Polis Okulları yönetmeliğinde belirtilen ve meslek analizleri sonucunda tespit edilecek niteliklere sahip, örnek adaylar teşkilat bünyesine kazandırılmış olacaktır (Sevinç, 2001).

Avrupa Birliği yolunda önemli adımların atıldığı Türkiye’de, Türk polisi yeni mevzuat ve uygulamalar ışığı altında hukuksal ve eğitsel olarak yeniden yapılanmayı gerçekleştirmek durumundadır. Bu yapılanmada özellikle insan hakları ve vatandaşa hizmet götürme olguları ön plana çıkmış bulunmaktadır. Bu olguların istenen düzeyde toplum hayatına yerleştirilmesinde en önemli rolü cynayacak olan “halkın saygınlığını kazanan, görevine bağlı, kanunları eşit bir biçimde uygulayan, yetkisini kötüye kullanmayan, dürüst ve toplumun çıkarlarını her şeyin üstünde tutan” (EGM, 1995a:53-54) ve “halkla işbirliğini arzulayan, özgüven duygusu ve meslek formasyonu kazandırılmış, vakur, güler yüzlü, kültürlü polisler” yetiştirmek teşkilatımızın en önemli hedefleri arasında yer almalıdır (EGM, 1995b). Bunun yolu ise, hedeflenen kaliteye sahip insanların teşkilata kazandırılması ve bunun için teşkilata eleman seçiminin daha profesyonelce, akılcı ve gerçekçi yöntemlerle yapılmasından geçmektedir.

Günümüzde her ne kadar kamuoyunda *‘İtfaiye meydanından davulla adam toplayıp polis yapıyorlar’* önyargısı yoksa da bir çok insanda *‘hiçbir iş bulamamış insanların en son çare olarak polis oldukları’* kanaati oldukça yaygındır. Bu önyargıyı kırmanın yolu, toplumun her kesiminden kaliteli insanların emniyet teşkilatına kazandırılması için gerekli adımların atılmasıdır.

Türk polis teşkilatı olarak gereken yenileşmeyi ve değişimi sağladığında, polisin vatandaştan beklediği desteği ve yardımı bulamadığı şikayetleri en aza inecek, böylece polisin beklentisi olan “halktan, suç işlendiğinde ahlâki bir görev olarak zamanında haber vermesi, halkın görevini yaparken yardım etmesi, kurallara tam anlamıyla uyması, kendilerini küçümsememeleri, tehdit etmemeleri ve ön yargılı davranmamaları (EGM, 1995a:52) sağlanmış olacaktır.

Bu yazıda, emniyet teşkilatına eleman alımı konusunda yapageldiğimiz eleştiri ve tavsiyeler, birilerini küçümsemek ya da suçlamak niyetiyle değil, daha iyi bir teşkilata ve daha yaşanabilir bir Türkiye’ye kavuşmak için yapılmış, kaçınılmaz birer tespit ve öneriler olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Abanoz, İ. Nezihi, (1995), "İnsan Onuru ve Polis- Guatemala'da Düzenlenen Seminerden İzlenimler", *Polis Dergisi*, Yıl:1 Sayı:2. *Akşam Gazetesi*, 09 Aralık 2003.
- Aktüel Dergisi* (1993), "Polis Gözüyle Polis: Cahiliz Cahil".
- Alyot, Halim, (1947), *Türkiye'de Zabıta, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Ankara:Kanaat Basımevi.
- Aytaç, Önder, (1997), "Polisin Askerlik Sorunu Eki", *Akademik Bakış Dergisi*, Yıl:1997, Sayı:4.
- Barkan, Murat, (1995), "Polisin Halkla İlişkiler Eğitimi Nasıl Olmalıdır?", *Polis-Halk İşbirliği Sempozyumu- Bildiri Özetleri*, Ankara.
- Cerrah, İbrahim, (1999), *Sosyal Yapı ve Polis Alt Kültürü: 21. Yüzyılda Polis*, Ankara:Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Yay.
- Cerrah, İbrahim ve Semiz, Emin, (2001), "*Polis'te Meslek Etiği*", *Türkiye'de Suç ve Polislik*, Ankara: Güner Mat.
- Çağlar, Ali, (2001), "Türk Polisi'nde Sosyalleşme ve Polis Kültürü", *Türkiye'de Suç ve Polislik*, Ankara: Güner Mat.
- Çelik, İbrahim, (2001), "Bursa Halkının Polise Bakış Açısının Ölçülmesi ve Polis Halk İlişkilerinin Geliştirilmesi Anket Çalışması", *Polis Dergisi*, Yıl:7, Sayı:28.
- Deniz, Mehmet, (1996), *Şükrü Balcı Polis Eğitim Merkezi ve Rüstü Ünsal Polis Okulu Öğrencilerine Yapılan Yayınlanmamış Anket Değerlendirmesi*, İstanbul.
- Dündar, A. Nihat, (1978), *Emniyet Hizmetleri Sınıfında Eleman Alma ve Yetiştirme Sorunu*, Ankara:TODAİE Yüksek Lisans Tezi.
- EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), (1995a), *Polis-Halk İlişkileri ve İletişim, Polis Okulları Ders Kitabı*, Ankara: EGM Eğitim Dairesi Başk. Yay.
- , (1995b), *Polis'te Eğitim Sorunları, Seminer Genel Değerlendirmesi*, Ankara: Eğitim Dairesi Başkanlığı Yay.
- , (1996), EGM.'nce 29.01.1996 gün ve B.05.1.EGM.0.72.01.02-1386/96-193-96 sayı ile yayınladığı tek metin haline getirilmiş Genelgeler.
- , (1998), *Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından 1997-98 eğitim öğretim yılında Türkiye'deki tüm Polis Okullarında okumakta olan toplam 9019 Polis adayı üzerinde uygulanan anket*.
- , (2000), *Polis ve İntihar*, Ankara: EGM APK Dairesi Başkanlığı Yay.
- Erzurum Polis Okulu Müdürlüğü, (1995), EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı'nca düzenlenen *Polis-Halk İşbirliği Sempozyum Bildirisi*, Ankara.
- Fındıklı, Remzi, (1993), *İngiliz Polis Teşkilatı*, Ankara:Akid Yay.
- Fındıklı, Remzi, (2001), "Meslek Olgusu ve Polislik Mesleğinin Özellikleri", içinde: *Türkiye'de Suç ve Polislik*, Ankara: Güner Mat.
- Genç, Turan, (1995), "Polis-Halk Bütünleşmesi Nasıl Gerçekleşebilir?", *Polis Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2
- Gökmen, Yavuz, (1996), "Yavuz Gökmen'le Başbaşa", *Aktif Kolej-Polis Koleji Dergisi*, Sayı:2 (Mart-Nisan).
- Hürriyet Gazetesi*, 14 Aralık 1989, İstanbul.
- İçelli, İlkin, (1988), "İmdaat!.. Polis Kendini Öldürüyor!", *Milliyet-Aktüalite*, İstanbul.

- İnan, Kamuran, (1993), *Devlet İdaresi*, İstanbul:Ötüken Yay.
- Kinzer, Stephen, (2001), *Hilal ve Yıldız: İki Dünya Arasında Türkiye*, İstanbul: İletişim Yay.
- Milliyet Gazetesi*, 12 Eylül 2003, İstanbul.
- OSCE Lesson Plans, (2002), *Community Policing*, OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje, İdrizovo Police Academy, Macedonia.
- Özgüler, Mustafa, (2001), “Hollanda Emniyet Teşkilatı Eğitiminde Yeniden Yapılanma ve Polis Okullarında Eğitim”, (http://www.egm.gov.tr/apk/dergi/28/yeni/web/Mustafa_OZGULER.htm, erişim: 13 Mayıs 2004).
- Radikal Gazetesi*, 31 Ekim 2003, İstanbul.
- Royal Commission on the Police- Final Report*, (1962), London:Her Majesty's Stationery Office.
- Sevinç, Ali, (2001), “Polis Meslek Standartları ve Polis Adaylarının Seçiminde Psikolojik Testlerin Uygulanmasının Önemi”, (http://www.egm.gov.tr/apk/dergi/28/yeni/web/Ali_SEVINC.htm, erişim:07 Temmuz 2004).
- Sezer, Arif, Kul, Mehmet, (2003), “Avrupa Birliği Bağlamında Polis-Halk İlişkileri”, *Polis Dergisi*, Yıl:8, Sayı:32.
- Songar, Ayhan, (17 Haziran 1997), “Çıldırın Toplum”, *Türkiye Gazetesi*, İstanbul.
- Sönmez, Nevzat, (2003), Polis Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Yapısı ve Bunun Mesleğe Yansıması (Elazığ Polis Meslek Yüksek Okulu Örneği), *Polis Dergisi*, Yıl:9 , Sayı: 35.
- Sutterfield, M. Philip (1986), *The Police Academy: a practical approach*, Cypress, USA.
- The Police Service in Britain*, (1969), London: prepared for British Information Services by the Central Office of Information,

